

ÍNDEX

1. Introducció	pàg. 2
2. Marc Geogràfic	pàg. 3
3. Antecedents	pàg. 4
a) antecedents arqueològics	pàg. 4
b) antecedents històrics	pàg. 5
4. Metodologia	pàg. 9
5. Treballs realitzats	pàg. 11
6. Conclusions	pàg. 15
7. Bibliografia	pàg. 16

Annexes

- Planimetria
- Fitxes d'Unitats Estratigràfiques
- Fotografies

1. INTRODUCCIÓ

En aquesta memòria recollim la intervenció arqueològica realitzada amb motiu de la construcció d'una caixa d'ascensor, a l'edifici del carrer Riera Alta número 54-56, del barri del Raval , al districte de Ciutat Vella, de Barcelona.

L'actuació duta a terme, es contempla en el marc d'una Intervenció Arqueològica Preventiva definida en funció de l'interès arqueològic i de l'elevat valor històric de la zona, el Barri del Raval, que ofereix una rellevància arqueològica considerable per la possibilitat d'aportar nous elements que permetin aprofundir en el coneixement de l'ocupació urbana de la ciutat.

Els treballs han estat realitzats per l'empresa "CODEX-Arqueologia i Patrimoni", sota la direcció de l'arqueòleg Jordi Ardiaca Rodríguez, entre els dies 11 i 15 de gener del 2010, d'acord amb la corresponent resolució de la Direcció General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya.

El codi d'intervenció donat pel Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de Barcelona ha estat 119/09.

3. ANTECEDENTS

a. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS

Entre les excavacions realitzades als voltants de la zona esmentada, cal destacar la realitzada a l'any 1999 per Núria Miró (Gera), a la Ronda de Sant Antoni 32-34, on es varen localitzar unes estructures relacionades amb la muralla de Pere el Cerimoniós, construïda durant la segona meitat del segle XIV.

A l'any 2000, a la Ronda de Sant Pau, Jordina Sales (Arqueocat SL), va documentar part de la muralla i una torre adossada.

L'any 2001 els arqueòlegs Iñaki Moreno i Laura Suau (Àtics SL), a la cantonada dels carrers Sant Pau amb Ronda de Sant Pau, van documentar part de la muralla i una torre adossada a aquesta.

Entre el març i el maig del 2007, i posteriorment al juliol i desembre del 2009, s'han anat realitzant diversos sondeigs al Mercat de Sant Antoni sota la direcció de l'arqueòleg Emiliano Hinojo (Codex Arqueologia i Patrimoni), per tal de localitzar el baluard de Sant Antoni, com a tasques prèvies a la seva posterior excavació, dins del projecte de remodelació del Mercat.

b. ANTECEDENTS HISTÒRICS

La ciutat romana de Barcino o *Colònia Iulia Augusta Faventia Paterna Barcino*, la fundació de la qual es data tradicionalment entre els anys 15 i 13 aC, s'ubicava a la zona del *Monts Tàber*, pròxim a la Catedral i a l'actual plaça de Sant Jaume. La ciutat es trobava encerclada per una muralla de morfologia octagonal allargada construïda poc després de la seva fundació (segle I dC) pel magistrat C. Coelius. Entre els segles IV i V dC la fortificació va ser reforçada donant més amplada als murs i afegint-hi un conjunt de torres al seu voltant (Granados, 1990)..

La muralla, que delimitava una superfície no superior a les 10,4 hectàrees, comptava amb un total de quatre portes que coincidien amb els accessos als dos carrers o eixos principals de la ciutat, el *cardo maximus*, i el *decumanus maximus*, d'aquestes arqueològicament només se'n coneixen les dues que corresponien a l'eix del *decumanus*: la porta nord-oest que s'ubica on avui dia es troba la plaça Nova i, la de l'altra banda, la del sud-est, al carrer de Regomir.

Aquesta construcció va esdevenir l'únic sistema defensiu de la ciutat de Barcelona al llarg de centenars d'anys, però va quedar obsoleta a partir del segle XIII com a conseqüència del creixement urbanístic fora muralles. Els *burgs* o *vilanoves* esdevenen incipients focus de població que es relacionen amb centres d'orde econòmic o religiós com convents, monestirs, el mercadal o les drassanes, que amb el temps esdevenen àrees plenament urbanitzades (Banks, 1991).

En època de Jaume I, i coincidint amb importants canvis organitzatius i econòmics, es comença a construir una nova muralla que transcorria per les actuals Rambles o l'antiga riera d'en Malla. Aquesta muralla comptava amb un total de cinc portals d'accés a la ciutat flanquejats per torres: Framenors o

Drassanes, Trentaclaus o dels Ollers, Boqueria, Portaferrissa i Santa Anna o dels Bergants. També del segle XIII data el tram que discorria al llarg de l'actual Ronda de Sant Pere, Arc de Triomf, passeig Lluís Companys i el Parc de la Ciutadella, que comptava amb els portals dels Orbs, el de Jonqueres i el de Sant Pere.

En temps de Pere el Cerimoniós, al segle XIV, es va realitzar una nova ampliació del recinte emmurallat, tancant d'aquesta forma el que actualment coneixem com a Raval. Aquesta zona de la ciutat restaria com a primera línia de defensa per davant de la muralla de Les Rambles. Amb aquest projecte es pretenia protegir, en cas de setge, un espai que aportava a la ciutat recursos alimentaris de primer ordre, així com protegir els incipients nuclis de població establerts en aquest indret.

Abans de la construcció del tram de muralla del segle XIV, les notícies històriques ens parlen d'aquesta zona com un destacat espai rural al servei de la ciutat, on els horts, vinyes i camins que menaven cap a la ciutat configuraven un paisatge ben definit on s'hi començaren a construir edificis de serveis com hospitals, convents i les drassanes, així com cases o llocs d'hàbitat menors.

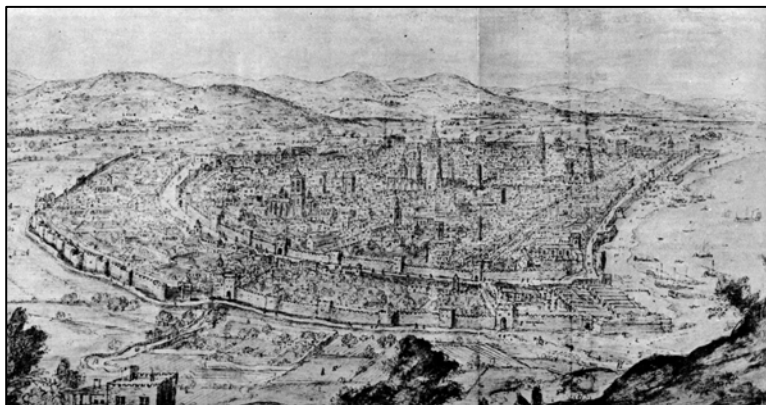

Fig. 4. Vista de Barcelona del flamenc A. Van Wyngaerde de l'any 1563 (Österreichische Nationalbibliothek) on es pot veure el doble traçat de la muralla de la ciutat. (Font: GALERA; 1982, p. 15)

Així doncs, cap a mitjans del segle XIV, simultàniament al tancament del recinte per la part oriental de la ciutat, es construeixen els trams que porten del capdamunt de La Rambla fins al portal dels Tallers i d'aquest fins al portal de Sant Antoni. La muralla continuava des de Sant Antoni a Sant Pau on la fortificació canviava de direcció fins connectar amb el Paral·lel, essent aquest el darrer sector de la muralla que arribava fins al mar o les Drassanes.

Com també es documenta en la construcció de la muralla del Portal Nou a Santa Clara, la traça del mur s'anava adaptant a les edificacions ja existents, com les cases del camí de Sarrià, els monestirs de Nazaret i Sant Pau i, finalment, les Drassanes. El tancament del recinte emmurallat de la ciutat no restaria completat fins al segle XVI amb la construcció de la muralla de mar.

Al tram de muralla que tancava l'actual Raval es construïren quatre portals: el de Tallers que data de 1359, el de Sant Pau de 1389, el de Drassanes i, finalment, el portal de Sant Antoni. Aquest darrer va esdevenir la construcció més rellevant d'aquest sector de la fortificació, convertint-se en la porta triomfal de la ciutat de Barcelona o accés principal de reis, prínceps i ambaixadors, degut a la seva situació en el camí que venia d'Aragó.

Posteriorment, un cop acabada la Guerra de Successió amb la victòria de Felip V i la capitulació de Barcelona l'11 de setembre de 1714, s'enderrocarà part de la muralla de llevant i de marina junt amb l'arrasament del barri de la Ribera per construir la Ciutadella militar, ubicada on actualment es troba el parc del mateix nom, enderrocant una part important de la zona més pròxima a Santa Maria del Mar, concretament al voltant de l'actual Mercat del Born. Aquesta fortificació perdurà fins al 1870.

Durant el segon quart del segle XIX i com a conseqüència del creixement demogràfic de la ciutat relacionat amb el procés d'industrialització, les muralles feien impossible el desenvolupament normal tant de l'urbanisme com dels serveis de la ciutat. El 1856, una real ordre va donar pas a l'enderroc de les

muralles, els terrenys que hi ocupaven van passar a mans de l'estat i es va engegar a partir d'aquí un projecte de reordenació urbanística. El 1859 Ildefons Cerdà va acabar guanyant el concurs de projectes d'Eixample convocat pel Ministre de Foment, i la zona va iniciar una frenètica dinàmica constructiva d'immobles.

4. METODOLOGIA

Les tasques per fer la caixa d'ascensor realitzats al carrer Riera Alta 54-56, de Barcelona, s'ha dut a terme sota control de l'arqueòleg abans esmentat, amb operaris de l'empresa constructora.

El mètode de registre utilitzat ha estat el proposat per E.C. Harris i A. Carandini, mitjançant la identificació de les diferents Unitats Estratigràfiques i la seva posterior documentació gràfica. A més s'ha utilitzat el format de fotografia digital per a la presa de les imatges.

El registre planimètric ha consistit en la realització de diferents plantes a 1:20 de totes les estructures aparegudes i una secció longitudinal de les àrees d'intervenció a la mateixa escala. Mitjançant el registre gràfic dels rebaixos del seguiment del sondeig se n'ha pogut realitzar el corresponent aixecament topogràfic. Els treballs planimètrics han estat realitzats per l'equip de dibuixants de l'empresa CODEX i seran impresos i entregats en format paper i en format digital.

Per a la mediació de cotes s'ha utilitzat un teodolit convencional, amb les mesures preses en relació a un punt zero absolut, extret del mapa topogràfic de la ciutat de Barcelona, aconseguit de la pàgina web www.guiadebarcelona.com. El material ceràmic recuperat, s'ha rentat, siglat i emmagatzemat d'acord amb les directrius establertes pel Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de Barcelona, amb el codi 119/09.

El material ceràmic recuperat, s'ha rentat, siglat i emmagatzemat d'acord amb les directrius establertes pel Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de Barcelona, amb el codi 119/09 juntament amb el número de la seva Unitat Estratigràfica i serà lliurat al magatzem del Museu d'Història de Barcelona. Pel

que fa a les fotografies, aniran identificades amb el mateix codi que la ceràmica.

Amb l'objectiu d'homogeneïtzar les dades obtingudes, s'ha utilitzat un sistema de base de dades utilitzant el programa *FileMaker*, on s'inclouen en cada fitxa els respectius apartats de descripció, documentació i relacions estratigràfiques.

5. TREBALLS REALITZATS

Els treballs arqueològics realitzats al carrer Riera Alta 54-56, varen ser motivats per la col·locació d'una caixa d'ascensor en l'edifici (veure planimetria). Aquesta tenia unes dimensions de 2,67 metres de llargada per 0,94 metres d'amplada.

En l'espai on es va realitzar la caixa de l'ascensor hi havia un paviment de rajoles (U.E. 101), de 0,20 m. per 0,20 m. per 0,01 m. Aquest paviment estava lligat amb una capa de morter de calç de 0,03 metres (U.E. 102). Per sota d'aquest estrat varem documentar un estrat d'anivellació format per sorres amb una potència de 0,08 metres (U.E. 103).

Per sota d'aquesta capa d'anivellació, hi havia una capa de morter de calç (U.E. 104), que s'estenia per tot el sondeig. Per sota van aparèixer dues filades de rajoles lligades amb morter de calç (U.E. 105) que corresponien a la coberta d'una claveguera (U.E. 106), aquesta coberta tenia un gruix de 0,12 metres.

Vista de la claveguera (U.E.106), i la seva coberta (U.E. 105).

La claveguera estava formada per dues parets de maons lligades amb morter de calç, amb una alçada relativa que oscil·lava entre els 0,41 metres i els 0,49 metres. L'orientació d'aquesta era de NE-SW, amb el pendent cap el carrer de Riera Alta, aquesta claveguera estava fora de servei, ja que en diversos trams estava tapiada amb runa.

El terra de la claveguera estava fet amb rajoles lligades amb morter de calç, i presentava una potència de 0,08 metres.

Vista de la claveguera (U.E 106).

Un cop desmuntats els murs de la claveguera, es va localitzar en el límit del sondeig un estrat format per pedres i material constructiu sense lligar. Durant l'excavació es va poder observar que es lliurava a banda i banda de la claveguera. Per aquest motiu es van donar diferents números de UE, donant la U.E 107 a la banda nord i la U.E. 108 a la banda sud.

Vista de la UE 107, funcionant amb el mur de la claveguera.

Per sota del terra de la claveguera es va documentar un estrat d'argiles vermelloses (UE 109), sense presència de material ceràmic i amb una potència relativa que oscil·lava entre els 0,21 i 0,25 metres.

Vista final del sondeig.

Per sota d'aquest estrat argilós (U.E.109), es va localitzar un estrat sorrenc de color gris sense presència de material ceràmic. No es va poder obtenir la potència total de l'estrat ja que tenint en compte les necessitats de l'obra no va ser necessari rebaixar més.

6. CONCLUSIONS

Un cop realitzat el sondeig per a la col·locació d'una caixa d'ascensor, a la finca del carrer Riera Alta 54-56, de Barcelona, tan sols hem pogut documentar una claveguera fora de servei. Degut a la seva tècnica constructiva i també al fet que no estava tallada per cap dels murs de la fonamentació de l'actual edifici, hem pensat que es tracta d'una claveguera originària de l'edifici.

L'estratigrafia observada per sota de la claveguera, no ha donat cap mena de material d'activitat antròpica, i tampoc ha estat exhaurida, degut a que per necessitats de l'obra no ha calgut rebaixar més de 1,30 metres des de el nivell de circulació de rajoles.

7. BIBLIOGRAFIA

-CUBELLES, A. PUIG, F. (2004): “Les fortificacions de Barcelona” dins de *Abajo las Murallas!!!. 150 any de l'enderroc de les muralles de Barcelona*. Catàleg de l'exposició. MHCB, Barcelona.

-A.A.V.V. (1999): *La Barcelona Gòtica*. Catàleg de l'exposició. MHCB, Barcelona.

-A.A.V.V. (1991): *Història de Barcelona*. Vol. II, Enciclopèdia Catalana.

-DURAN i SANPERE, A. (1975): *Barcelona i la seva historia. La formació d'una gran ciutat*. Vol. I, Barcelona.

-GALERA, M. ROCA, F. TARRAGÓ, S. (1982): *Atles de Barcelona. Segle XVI-XX*. Col·legi oficial d'Arquitectes de Catalunya, Barcelona.

HINOJO, E. (2007): “Memòria de l'excavació al Mercat de Sant Antoni de Barcelona” inèdit.

HINOJO, E. (2009): “Memòria de l'excavació al Mercat de Sant Antoni de Barcelona” inèdit.

MIRÓ, N.(1999): “Memòria de l'excavació a la Ronda de Sant Antoni 32-34 de Barcelona” inèdit.

MORENO, I. I SALES, L. (2000): “Memòria de l'excavació al carrer Sant Pau – Ronda de Sant Pau” inèdit.

SALES, J. (2000): “Memòria de l'excavació a la Ronda de Sant Pau de Barcelona” inèdit.

PLANIMETRIA.

01. Plànol de situació.
02. Plànol de situació.
03. Plànol de les restes.
04. Plànol de les restes.
05. Secció transversal de la rasa.

FITXES D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES.

INVENTARI DE FOTOGRAFIES.